SZALAI ANDRÁS

A képi jelek érzékisége

Határesetek '70. Horkay István és Molnár Gyula kiállítása

MANK Galéria, Szentendre
2016. augusztus 24 – szeptember 11.

A két kiváló művész kiállításának címe elsősorban műfaji határesetekre utal, s ennek megfelelően többek között arra a kérdésre keresi a választ, hogy van-e különbség a szöveggel, tipográfiával tematizált grand art és az új plakátművészet között, illetve a mai digitális kultúrában mit is jelent a kép. A képek antropológiájára vonatkozó elméletek vagy a vizuális kultúrakutatás eredményeinek fényében már pusztán a kérdést is minősíthetnénk afféle hetvenkedésnek, a kiállított plakátképek (és képek) azonban meggyőző módon, sőt lehengerlően bizonyítják, hogy alkotóik joggal „hetvenkednek" – nota bene Molnár Gyula hetven, Horkay István hetvenegy éves; erre is utal a cím.

De ez a „hetvenkedés" nem csupán koruk és művészi teljesítményük miatt jogos, hanem talán azért is, mert művészetük lényege határesetek, pontosabban határhelyzetek létrehozása a vizuális gondolkodás közegében, ahol a gondolatnak, a képi és a nyelvi jeleknek egyformán fontos szerepe van a képek érzéki-konkrét formájának létrehozásában. Ráadásul mindketten „határesetek" alkotói attitűdjük szerint is – műfaji és mediális értelemben határátlépők, sőt határsértők.

Mindketten a Képző- és Iparművészeti Gimnázium grafika szakán végeztek, ahonnan HORKAY ISTVÁN útja először – a lengyel plakátművészet fénykorában – a Krakkói Képzőművészeti Akadémiára vezetett, ahol a festő, assemblage-művész és színházcsináló Tadeusz Kantor is tanított. Majd a Dán Királyi Képzőművészeti Akadémia következett, s ezek után végezte el a Magyar Képzőművészeti Főiskola Mesterképzőjét. Így lett független (műfaji kötöttségektől is mentes) képzőművész, grafikus, plakáttervező, animátor és filmkészítő, aki, „nagy jelentőséggel bír a magyar kulturális életben, és mint designer, nemzetközileg is (el)ismert" – ahogyan azt, egyik méltatóját szelíd öniróniával idézve, a kiállítás egyik-másik plakátképén magáról írja angolul. És valóban, nem sokan dicsekedhetnek azzal „a magyar kulturális életben", hogy Peter Greenaway alkotótársai lehettek. Horkay István több animációs kisfilmet („flash movie") is készített vele. (2004: *Bolzanogold I.-II.*, *Butter Crucifix Gold, Tulse Luper Film There*, 2012: *The Little Mermaid* stb.) A nemzetközi elismertséget emellett számos kiállítás, mesterkurzus, workshop és díj is jelzi.

A gimnáziumi osztálytárs és pályatárs MOLNÁR GYULA pályaíve másképpen alakult. Diplomáját a Magyar Iparművészeti Főiskolán szerezte, ahol mesterei Ernyei Sándor és Finta József voltak. Tanár ugyanitt, majd az intézmény jogutódainál – Magyar Iparművészeti Egyetem, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) – 1989-től lett. 2002 óta egyetemi tanár, s 2010-től a MOME Média Intézetének Tervezőgrafikai programját vezette. Számos tanítványa volt és van, akik közül sokan váltak a hazai grafika meghatározó alkotójává.

MOLNÁR GYULA
Plakát, 2016

HORKAY ISTVÁN
Plakát, 2016

Emellett 1978-1988 között, majd 1995-től ismét, a magyar grafika egyik legfontosabb fórumának, a békéscsabai *Országos Alkalmazott*, ill. *Tervező Grafikai Biennálé*nak egyik szervezője. Sok kiállítása volt idehaza és világszerte, s munkáival számos díjat, aranyérmet és egyéb elismerést szerzett. Életművéért többek között Ferenczy Noémi-díjat (1999) és Konecsni-díjat kapott (2010).
A két pályatárs és barát eltérő pályaívének talán csak két közös mozzanata van; az egyik a képalkotás iránti szenvedélyes elkötelezettség, a másik pedig az, hogy – saját bevallásuk szerint – az úgynevezett „tudatos karrierépítés" soha nem érdekelte őket igazán. Ami fontos, az a(z) (alkotói) szabadság és a függetlenség.
Szentendrei kiállításuk is ezt a hozzáállást, illetve léthelyzetet tükrözi. A látogatót az előtérben a két művész játékos önarcképe fogadja, feliratuk: *We are Hungarian*. Horkay (kínai) katonai uniformisban, sapkáján a vörös csillagot egy ajándékdobozra való aranyszalag-csillag takarja le; Molnár Gyula bohócarccal néz velünk szembe – a képen felirat és szöveg – *Tolerancia: nézzük egymás szemével a világot*.
A vicces felütést követően a folytatás már komolyabb, összetettebb és mélyebb – sokkal mélyebb –, de a jó hangulat velünk marad. Az első, kisebb térbe lépve kezdetét veszi a két okkal-joggal „hetvenkedő" és tudatosan „határsértő" képalkotó művész gondolati és vizuális paradéja. Igazi „képünnepély" – szinte határtalanul.
Az egyik oldalon Molnár Gyula hagyományos grafikái. Két sorban öt-öt rajz, az örök nőiség témái – *Brünhilde 1-2, Putifárné, Zsuzsanna, Hommage à Mantegna* – és a női test lágyan absztrahált vonalai, formái, illetve hat további hasonló stílusú fekvő kép – köztük *Hommage à Toulouse-Lautrec, Brünhilde, Violetta, Az ördög nem alszik* – megannyi finoman intonált erotikus ábránd. A rajzok azt a képépítési, kompozíciós formafelfogást és vizuális logikát mutatják, amelyek nagyrészt majd a digitális printeket is jellemzik; érzéki forma-bontás, lendületes vonaldinamika.
Horkay térfelén erre három print válaszol az egyik falon – *Hommage à Bálint Endre* – és két további plakátkép. Az elrendezés ebben a térben még csak finom vizuális összhangot és könnyed tartalmi vonatkozást teremt a képek között, a nagyobb térbe lépve viszont a képek felületté rendeződő csoportosítása dominál, s azt eredményezi, hogy nem csak az egyes képek „szólalnak meg" hanem a kép-mátrixok együttes látványa és egymáshoz való viszonya is fokozza a hatást, s teszi többrétegűvé a képek identitására is vonatkoztatható befogadást, értelmezést.
A bejárattól jobbra és balra is Horkay képek. Jobbra 32 kisebb méretű plakát, köztük az első akár dadaista ars poetica is lehetne, ahol a felületen elhelyezett szavak az alkotás folyamatának megfejthetetlen titkára, a vizuális gondolkodás rejtelmeire utalnak: *Gondolat – kigyúl – elalszik – egyszerre Száz Lámpa – Akkordok! – Futamok! – társat, társat, TÁRSAT*. Balra 2×4 plakátkép: Greenaway, Dürrenmatt, Ionesco, Dante, Beckett stb. műveire. A kompozíciók érzéki és tárgy-szerű módon generált kreatúrái, alakzatai, formái, finoman kezelt tipografikus elemei gondolatébresztően sokrétűek, hasonlóan a főfal tematikusan lazább összefüggésben lévő képeihez.

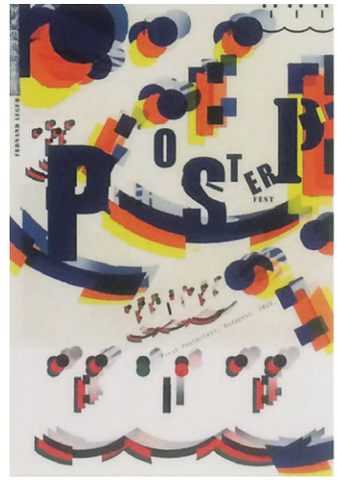

Molnár Gyula
plakátképek

Molnár Gyula
we are hungarian!

Molnár Gyula
XIAMEN beauty | here born the most beautiful mermaid

A főfalon lévő 2×6 kép között számos aktuális politikai-történeti vonatkozású van: *'56, Nagy Imre, Marx/Engels, Brecht,* vagy a páneurópai piknik plakátja, amelyen NDK Big Mac és szovjet sültkrumpli teremt tágas kognitív teret a témához. Megannyi képi (és dramaturgiai) ötlet a képi elemek – formák, színek, betűk, jelek, tárgyak stb. – kombinációira és érzéki látványára alapozottan. A terem szemközti oldalfalán ismét a színházi téma dominál: Három „chinoiserie" jellegű *Kékszakállú-plakát* a felső sorban, alul pedig egy *Poster Plakát* variáció, még egy *Kékszakállú* és egy *Hamlet*-plakát. A térfél print-felületeit végül egy „autonóm" 3×7 részes hatásos kép-mátrix zárja, a 2010-es *Nosztalgia* című, amely Kurt Schwitters előtt tiszteleg.
Molnár Gyula térfelén, ugyanezen a falom egy 3×3 képből álló sorozat nyitja sort, melynek címe *We are Hungarian.* A témákat – Tolerancia, Identitás, Tradíció, Progresszió, Jövő, Migráció, Moralitás, Legalitás, Szolidaritás – a művész saját arcának manipulálásával, bohóccá maszkírozásával értelmezi, képileg frissen és iróniával reagálva az aktuális tartalmakra. A következő 3×3 plakátkép közül három zenei ihletésű – Bartók operájának szereplőire utalva –, a többi pedig részben színházi témájú, részben alkotói dilemmákra reflektáló. Ami összeköti a képeket, az a vizualitás egysége, amelyben a képi elemek érzékisége a meghatározó; az expresszív módon absztrakt (de nem feltétlenül absztrakt expresszionista) formaalkotás és a kompozíciós dinamika. A főfalon lévő képfelületeket hasonló tulajdonságok jellemzik. Az 5×3 plakátképből álló sorozat címe *Under the Cover*, amelynek darabjai részben Vasarely előtt tisztelegnek, játékos tiszteletlenséggel állítva emléket a Renault-emblémát is tervező magyar származású művésznek, úgy, hogy abban némely erotikus áthallások is érezhetőek, például a *Zsuzsanna és a vén(designer)ek* című kép esetében. S ahogyan ebben a sorozatban is van *Határesetek* című kompozíció, ugyanúgy van a Vasarely-sorozat melletti három kép között is, a művész saját mai eklektikus szuprematizmusán ironizáló kompozícióval együtt. A friss formaadás, a játékosan ironikus hangvétel az oldalfalon folytatódó kép-mátrixok esetében fokozódik. Például a „hungarian futurism" című képsorozatban, ahol többek között a (vidéki) biciklisták lassúsága, és a „nemzeti vágta" nem-dinamikus karaktere dinamizálódik képileg, illetve Carlo Carrà, Fernand Leger és a három Grácia – vizuális művészet, tánc, zene – is megidéződik. És még folytathatnánk a sort, az egyenként is és együtthatásukban is izgalmas és tartalmas élményt nyújtó képek felidézését.
A digitálisan manipulált képek kapcsán – például Vilém Flusser nyomán – szokás új képzelőerőről beszélni. S ennek jegyében megkülönböztetni a korábbi képzelőerő kétdimenziós képeit, melyek a négydimenziós életvilágból absztraháltak, és az új képzelőerő szintén kétdimenziós képeit, amelyek nulldimenziós kalkulációk kivetülései. Mindennek mediális értelemben lehet ugyan kitüntetett jelentősége, de a szóban forgó kiállítás plakátképei által reprezentált képalkotási módszerek szempontjából – ahol a klasszikus képalkotási módok (montázs, rajz, fotó stb.) szimbiózisban vannak a digitális manipulációval – mindez inkább csak instrumentális szempontból fontos. Vagyis a számítógép csak eszköz.
Horkay István és Molnár Gyula képein a képzelőerő forrása nem elsősorban a médium, hanem az emlékezet – képzet, tudás, készség, ismeret stb. – által mozgósított és a vizuális gondolkodás közegében testet öltő, érzéki módon kifejeződő és érzéki módon felfogható művészi intuíció.

Horkay István
plakátképek

Horkay István
Oskar Schlemmer

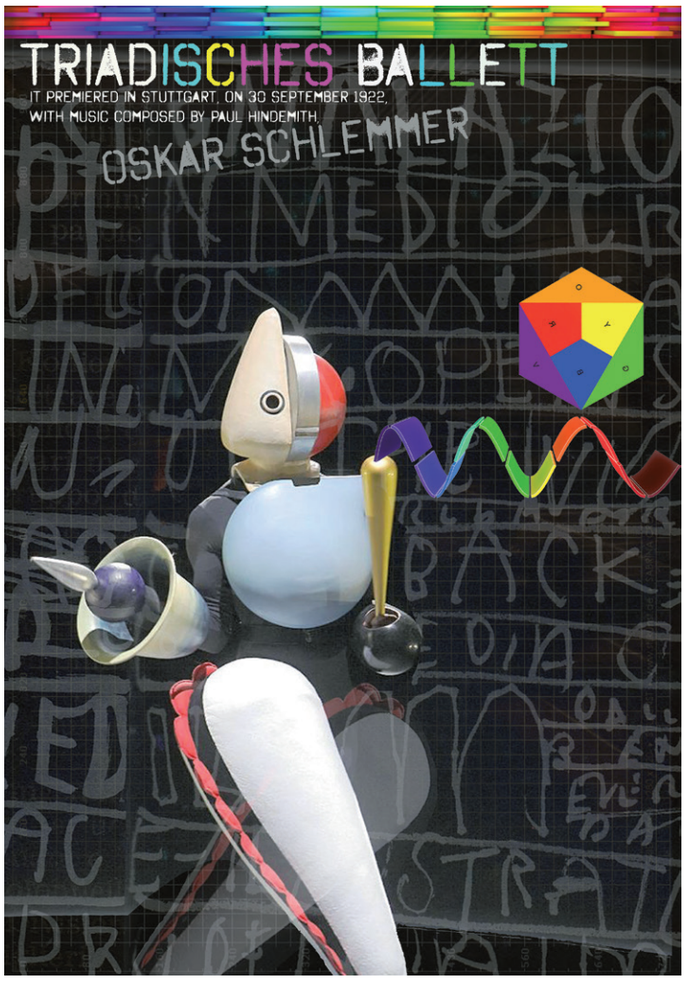

Horkay István
bee | Golden Bee Moscow